

UOT 330.1; 330.8

SƏNAYE SİYASƏTİNİN MÜƏYYƏNLƏŞDİRİLMƏSİNƏ DAİR MÜASİR NƏZƏRİ YANAŞMALARIN TƏHLİLİ

Rəsul HƏŞİMOV*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 1 fevral 2023; çapa qəbul edilmişdir: 14 mart 2023; online-da çap edilmişdir: 30 mart 2023.

Received: 1th of February, 2023; accepted: 14th of March, 2023; published online: 30th of March, 2023.

Açar sözlər: *sənaye, sənaye siyasəti, sənaye istehsalı, sənaye sahəsi, struktur siyasət, rəqabətqabiliyyətlilik*

Giriş

Müasir şəraitdə sənayecə inkişaf etmiş ölkələrin uzun müddətli təcrübələri məlum olur ki, ölkədə sənayenin inkişafı və onun rəqabətqabiliyyətliliyi digər mühüm şərtlərlə yanaşı dövlət tərəfindən reallaşdırılan sənaye siyasətindən bilavasitə asılıdır. Ölkənin sənaye kompleksinin rəqabət qabiliyyəti daha çox sənaye potensialının inkişafına qoyulan vəsaitlərdən istifadənin səmərəliliyi ilə müəyyən edilir. İnvestisiyaların həcmi sənaye kompleksində istehsal amillərinin belə konfigurasiyasını və onların məqsədyönlülüyünü müəyyən edən sənaye siyasəti ilə tənzimlənir ki, bu da yerli sənayenin dünya bazarında rəqabət qabiliyyətinin artımını təmin edir. Balanslaşdırılmış sənaye siyasətinin mövcudluğu təkcə sənaye kompleksinin deyil, həm də bütövlükdə milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin və səmərəliliyinin artırılması üçün şərtidir ki, bu da son nəticədə dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə və əhəlinin rifahının yüksəlməsinə gətirib çıxarır. D.Rodrik hesab edir ki, yoxsul ölkələrin kasıb qalmasının əsas səbəbi ölkə istehsalını yeni səviyyəyə qaldıra, həm istehsalda, həm də əmək bazarında rəqabəti artırma biləcək potensial sənayelərin inkişaf etdirilməməsidir. “Yaxşı idarəçilik” “bazar uğursuzluqlarını” yumşaltmaq və ya aradan qaldırmaq üçün lazım olan hökumət təşəbbüslərini formalaşdırıb həyata keçirə bilməlidir. Müasir şəraitdə balanslaşdırılmış və səmərəli sənaye siyasətinin işlənilməsi və həyata keçirilməsinin elmi, nəzəri, metodoloji və praktiki aspektlərinin öyrənilməsi xüsusi aktuallıq və əhəmiyyət kəsb edir.

Sənaye siyasəti haqqında müasir konseptual fikirlərin parçalanması və uyğunsuzluğu onun planlaşdırılmasını, həyata keçirilməsini və təhlilini xeyli çətinləşdirir. Bu baxımdan sənaye siyasətinin mahiyyətinə dair mövcud fikirlərin yaxınlaşdırılmasına və onun hamılıqla qəbul edilmiş nəzəri-metodoloji əsaslarının formalaşmasına töhfə verən yeni tədqiqatların həyata keçirilməsi təxirəsalınmaz elmi vəzifədir.

1. Sənaye siyasətinin müəyyənəndirilməsinə müasir yanaşmalar

Dövlətin uğurlu və sabit iqtisadiyyatının açarı onun sənaye potensialıdır. Buna görə də milli iqtisadi siyasətin əsas prioritetlərindən biri də səmərəli dövlət sənaye siyasətinin hazırlanması və reallaşmasıdır.

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: hashimov.rasul567@outlook.com

“Sənaye siyasəti” anlayışı müasir iqtisad elmində ən mübahisəli anlayışlardan biridir. Dövlətlər tərəfindən sənaye siyasətinin metod və alətlərinin tətbiqi təcrübəsinin bir neçə əsrdə davam etməsinə baxmayaraq, iqtisad elmində hələ də əslində nəyin “sənaye siyasəti” hesab edilməsi ilə bağlı ümumi razılıq əldə olunmayıb. Sənaye siyasətinin mahiyyətinin elmi şərtlərinin müxtəlifliyi bu terminin müvafiq elmi araşdırmalarda təqdim olunan çoxlu təriflərində əks olunur. Xarici və yerli mənbələrdə “sənaye siyasəti” anlayışının təriflərinin təhlili bu məsələyə 3 əsas yanaşmanı müəyyən etməyə imkan verir. Birinci yanaşma çərçivəsində sənaye siyasətinə ənənəvi şəkildə iqtisadiyyatın müəyyən prioritet sahələrinin dəstəklənməsinə və inkişafına yönəlmiş dövlət tədbirləri kimi baxılır. Eyni zamanda, xarici müəlliflər çox vaxt siyasət obyektlərini geniş şərh edərək, onlara təkcə sənayeni deyil, həm də iqtisadiyyatın bəzi digər sahələrini, xüsusən də iqtisadi infrastrukturunu nəzərdə tuturlar. Belə ki, J.Formen-Pek sənaye siyasətini istehsal və infrastruktur sənayelərinə birbaşa təsir etmək üçün hazırlanmış dövlət müdaxiləsi kimi müəyyən edir (6). Mahiyyət baxımdan eyni təriflər H.-J.Çanq, M.Di Mayo, S.Kim və F.Dobbin və bir sıra digər müəlliflər tərəfindən təklif olunur. Rusdilli müəlliflər isə əksinə, bu siyasətin konkret olaraq sənayenin inkişafına yönəldilməsini daha çox vurğulayırlar. Bu, qismən linqvistik xüsusiyyətlərlə bağlıdır: rus dilindəki "sənaye" sözü ingilis dilində sənaye terminindən daha dar məna daşıyır və sənaye fəaliyyətinin demək olar ki, bütün sahələrinə aid edilə bilər (3).

İkinci yanaşma, perspektivli sahələrin, sektorların və iqtisadi fəaliyyət növlərinin inkişafının stimullaşdırılması hesabına sənaye siyasətinin sənayenin və ya bütün milli iqtisadiyyatın struktur yenidənqurulmasına yönəldildiyini vurğulayan müəyyənlikləri əhatə edir. Beləliklə, sənaye siyasəti faktiki olaraq struktur siyasətlə eyniləşdirilir.

Məsələn, J.Stiqlits sənaye siyasətini iqtisadiyyatın sahə strukturuna və ya texnologiyanın seçiminə təsir edən hər hansı siyasət kimi müəyyən edir. D.Rodrik onu iqtisadi fəaliyyətin konkret növlərini stimullaşdıran və struktur dəyişikliklərini təşviq edən siyasət kimi xarakterizə edir (2). Daha dolğun tərif K.Varvik tərəfindən təklif edilir. K.Varvika görə sənaye siyasəti biznes mühitini yaxşılaşdırmağa və ya iqtisadi fəaliyyət modelini iqtisadi artım və ya sosial rifah üçün başqa hallarda olduğundan daha yaxşı perspektivlər yaratması gözlənilən sektorlara, texnologiyalara və ya vəzifələrə yönəltməyə çalışan hər hansı bir müdaxilə növü və ya dövlət siyasətidir (7).

Nəhayət, üçüncü yanaşma çərçivəsində sənaye siyasəti son dərəcə geniş şəkildə hakimiyyət orqanlarının biznes üçün əlverişli mühitin yaradılmasına, iqtisadiyyatın bərpasının təmin edilməsinə və iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına yönəlmiş istənilən hərəkəti kimi şərh olunur. Xüsusilə, belə bir şərhə Aiginger və Sieber, M.Cimoli, C.Pitelis və digər müəlliflərin əsərlərində rast gəlinir (2).

Təbii ki, qeyd etdiyimiz yanaşmaların hər birinin çatışmazlıqları vardır. Beləliklə, birinci yanaşma sənaye siyasətinin həddindən artıq dar anlaşılması ilə xarakterizə olunur ki, bu da onu sahə səviyyəsində tədbirlər kompleksinə endirir və bununla da onun məzmununu yoxsullaşdırır. İkinci yanaşma çərçivəsində, fikrimizcə, siyasətin məqsədi kifayət qədər dəqiq göstərilməyib. İqtisadiyyatda və onun aparıcı sahəsi olan sənaye sektorunda struktur dəyişikliklərinə nail olmaq, əlbəttə ki, vacibdir, lakin özlüyündə məqsəd kimi deyil, yalnız iqtisadi artımın sürətləndirilməsi və keyfiyyətinin dəyişdirilməsi ilə bağlı daha yüksək səviyyəli digər vəzifələrin həlli vasitəsi kimi vacibdir. Görünür, sənaye siyasətinin aralıq məqsədləri deyil, onun tərifində öz əksini tapmalıdır. Bununla belə, ən çox elmi müzakirələrə səbəb olan və tənqid edilən üçüncü yanaşmadır ki, bu da mahiyyətə bu siyasəti dövlətin iqtisadiyyata hər hansı formada müdaxiləsi ilə eyniləşdirir. Bu baxımdan da, Çanq H.-J. qeyd etdiyi kimi, belə geniş şərh ona gətirib çıxarır ki, sənaye siyasəti konsepsiyası öz məzmunundan məhrum olur və əslində müstəqil elmi kateqoriya kimi gərəksizləşir (5).

Fikrimizcə, sənaye siyasətinin elmi baxımdan əsaslandırılmış məzmunun işlənilib hazırlanması, ilk növbədə, onun subyektlərini, obyektlərini, məqsəd və metodlarını özündə əks etdirən əsas elementlərinin aydınlaşdırılmasına zərurət yaradır.

Bəzi müəlliflərin haqlı olaraq qeyd etdiyi kimi, sənaye siyasəti çox subyektli xarakter daşıyır. Onun əsas subyektli siyasətin formalaşdırılması və həyata keçirilməsinə cavabdeh olan dövlətdir. Onun planlaşdırılmasına və həyata keçirilməsinə bəzən çox əhəmiyyətli təsir göstərən digər siyasət subyektlərinə biznes, vətəndaş cəmiyyəti institutları (siyasi partiyalar və həmkarlar ittifaqları), elm və təhsil ictimaiyyəti daxildir. Onların siyasətdə iştirak formaları çox müxtəlif ola bilər.

Bir çox ölkələrdə sənaye siyasətinin həyata keçirilməsində dövlət tərəfindən yaradılan və ya onun dəstəyi ilə işləyən inkişaf institutları da (banklar, korporasiyalar, fondlar və s.) mühüm rol oynayır. Bu təşkilatlar büdcə vəsaitləri və kapital bazarında cəlb edilmiş resurslar vasitəsilə prioritet sahələrdəki şirkətlərə və layihələrə maliyyə və texniki yardım göstərən siyasətin maliyyə mexanizminin mühüm elementi kimi xidmət edir. İnvestisiya qərarlarında onlar adətən dövlətdən müəyyən azadlıqdan istifadə edirlər ki, bu da onları siyasətin müstəqil subyektləri kimi qəbul etməyə imkan verir.

Sənaye siyasətinin tədqiqi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən onun obyektlərinin (əhatə dairəsinin), yəni siyasətin həyata keçirilməsi zamanı dövlət yardımı alan sektorların, sahələrin və iqtisadi fəaliyyət növlərinin aydınlaşdırılmasıdır.

Sənaye siyasətinin anlayışının mahiyyətinin təhlili göstərir ki, bu məsələdə iki əks nəzəri yanaşma mövcuddur: siyasətin obyektli kimi yalnız sənaye tanınır və ya, əksinə, dövlət üçün əhəmiyyətli olan istənilən iqtisadiyyatın sektoru. Əsasən geniş yayılmış birinci elmi yanaşma razılaşmaq lazımdır ki, sənaye istehsalı sənaye siyasətinin mərkəzi obyektli olub və qalır və bu, məhz onun spesifikliyidir. Lakin bu yanaşma siyasətin həyata keçirilməsinin tarixi və müasir reallıqlarını tam əks etdirmir. J.Foreman-Peck-in qeyd etdiyi kimi, XX əsrdə Avropada sənaye siyasətinin obyektlərinə təkə istehsal deyil, həm də infrastruktur sahələri də daxildir (6). Ənənəvi olaraq xidmətlər kimi təsnif edilən bir sıra sahələr və fəaliyyətlər indi inkişaf etməkdə olan Sənaye 4.0-ın əsasını təşkil edən tədqiqat və təkmilləşdirmə və informasiya texnologiyaları kimi bir çox ölkədə siyasətin əhatə dairəsindədir.

Sənaye siyasətinin sərhədlərinin genişlənməsinə və orada yeni obyektlərin yaranmasına bir çox amillər kömək edir, onlardan yalnız ikisini qeyd edəcəyik. İlk növbədə, uğurlu sənaye dəstəyi kompleks yanaşma və əlaqəli və dəstəkləyici xidmət sahələrinin (məsələn, infrastruktur və peşə təhsili) inkişafına yönəlmiş tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir, onlar olmadan sənaye tam fəaliyyət göstərə bilməz. Hələ XVIII əsrdə amerikalı siyasətçi və iqtisadçı A.Hamilton buna diqqət yetirib. Bundan əlavə, müasir idarəetmə mərhələsinin xüsusiyyəti dördüncü sənaye inqilabı şəraitində xüsusilə sürətlənmiş maddi və qeyri-maddi istehsal arasındakı xəttin silinməsidir. Təsadüfi deyil ki, bu gün elmi ictimaiyyətdə müasir sənayenin nədən ibarət olması müzakirə olunur (3). İstehsal sektorunun aktiv təkamülü də hökumətləri sənaye siyasətinin konturlarını genişləndirməyə sövq edir.

Sənaye siyasətinin obyektlərinə, dövləti maraqlandıran hər hansı sənayeyə istinad edən ikinci nöqtəyi-nəzər sənaye və struktur siyasətini müəyyən edən müəlliflər arasında geniş yayılmışdır. Həqiqətən də, belə bir şərhə hansı sənayenin və ya sektorun sənaye siyasəti sferasına daxil olmasının əhəmiyyəti yoxdur, əsas odur ki, onun dəstəklənməsi iqtisadiyyatda arzu olunan struktur dəyişikliklərinə gətirib çıxarır. Buna görə də, məsələn, kənd təsərrüfatı, maliyyə sektoru və ya turizm siyasətin obyektli kimi qəbul edilə bilər (4). Lakin belə bir yanaşma “sənaye siyasəti” anlayışını ənənəvi mənasından məhrum edir və faktiki olaraq onu “struktur siyasət” termini ilə əvəz etməklə onu lüzumsuz edir. Hal-hazırda bütün dünya ölkələrində olduğu kimi kənd təsərrüfatı, maliyyə sektoru və

iqtisadiyyatın digər sahələrin inkişafı üçün müvafiq siyasətlərdən (məsələn, aqrar siyasət və maliyyə siyasəti) istifadə edilir.

Etiraf etmək lazımdır ki, sənaye istehsalının aktiv transformasiyası və onun xidmət sektoru ilə birləşməsi ilə səciyyələnən müasir reallıqlarda sənaye siyasətinin obyektlərinin tam siyahısını vermək, əslində, mümkün deyil. Xarici təcrübənin göstərdiyi kimi, sənaye sahələri ilə yanaşı, bunlara yüksək texnologiyalı xidmətlər, o cümlədən tətbiqi tədqiqat və inkişaf, nəqliyyat və enerji infrastrukturu, peşə təhsili, habelə müxtəlif innovativ texnologiyalar (məsələn, rəqəmsal, nano və biotexnologiyalar) daxil ola bilər. Özlüyündə iqtisadiyyatın inkişafı üçün son dərəcə vacib olan bu fəaliyyət növləri sənaye istehsalının uğurlu fəaliyyətini təmin etmək və rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün zəruridir ki, bu da onların sənaye siyasətinin mümkün obyektləri sırasına daxil edilməsinə səbəb olur.

Sənaye siyasətinin məqsədləri ilə bağlı ədəbiyyatda əsasən onun başa düşülməsinə yuxarıda göstərilən üç əsas yanaşma çərçivəsində müxtəlif fikirlər təqdim olunur. Onlara uyğun olaraq aşağıdakı məqsədlər elan edilə bilər: 1) sənayenin və digər ayrı-ayrı sektor və sahələrin inkişafı; 2) iqtisadiyyatın restrukturizasiyasının stimullaşdırılması; 3) sosial-iqtisadi inkişaf sahəsində geniş spektrli vəzifələrin həlli, o cümlədən milli istehsalın artımının sürətləndirilməsi və rəqabət qabiliyyətini artırılması, iş yerlərinin yaradılması, regionların iqtisadi vəziyyətindəki fərqlərin aradan qaldırılması. Bu məsələdəki dərin fərqlər onu deməyə əsas verir ki, dövlətin iqtisadi strategiyasının digər sahələrindən fərqli olaraq, sənaye siyasətinin dəqiq müəyyən edilmiş və hamılıqla qəbul edilmiş məqsədlər toplusu yoxdur (2).

Məlum olan odur ki, sənaye siyasətinin də başlıca məqsədi məhz budur ki, buna nail olunması idxalın əvəzlənməsinə və daxili bazarın dolmasına, ixracın artırılmasına və son nəticədə ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsinə və iqtisadi artım templərinin yüksəlməsinə zəmin yaradır.

Onuda qeyd etmək lazımdır ki, sənaye siyasəti ilə ölkənin iqtisadi siyasətinin digər istiqamətləri (məsələn, aqrar siyasət, investisiya siyasəti, struktur siyasəti, maliyyə siyasəti və s.) arasında kəskin fərqlər mövcuddur. Başlıca olaraq, onların məqsədlərində fərqlərin olduğunu vurğulamaq lazımdır. Belə ki, sənaye siyasəti rəqabətqabiliyyətli məhsulların, ilk növbədə sənaye istehsalının artırılmasına, investisiya siyasəti isə ümumilikdə ölkə iqtisadiyyatında investisiya fəallığının artırılmasına, struktur siyasəti isə iqtisadi fəaliyyətin perspektivli sahələrinin və növlərinin artımını stimullaşdırmaqla onun sahə strukturunun dəyişdirilməsinə, innovasiya siyasətinin məqsədi isə ölkə iqtisadiyyatının innovativ inkişafına nail olunmasına yönəldilib. Əslində məqsədlər birlikdə bir-birini tamamlayır və dövlətin iqtisadi strategiyasının əsas məqsədinə – ölkənin davamlı sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsinə xidmət edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, sənaye siyasətinin məqsədi digər müzakirə olunan sahələrin məqsədlərindən daha yüksək səviyyəli məqsəddir, çünki rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsalının genişləndirilməsi, bir qayda olaraq, iqtisadiyyatın restrukturizasiyasının təmin edilməsi, o cümlədən innovasiya və investisiya proseslərinin sürətləndirilməsi ilə əldə edilir və əksinə işləmir. Bu baxımdan iqtisadi strategiyanın istiqamətlərinin şərti iyerarxiyasında sənaye siyasəti əsas yer tutur.

Digər bir fərq ondan ibarətdir ki, sənaye siyasəti daha məhdud obyektlərin siyahısına malikdir ki, bu siyahıya, fikrimizcə, sənaye sahələri, habelə onların fəaliyyətini təmin edən digər sahələr və iqtisadi fəaliyyət növləri daxildir. Aydınır ki, nəzərdən keçirilən digər sahələrin mümkün obyektlərinin siyahısı daha genişdir və faktiki olaraq iqtisadiyyatın istənilən sektor və sahələrini əhatə edə bilər.

Sənaye siyasətinin düzgün elmi şərhini vermək üçün ən vacib məqamlardan biri onun alətlərinin düzgün müəyyənləşdirilməsidir. Sənaye siyasətinin alətləri dedikdə, bir qayda olaraq, dövlətin öz məqsədlərinə çatmaq üçün həyata keçirdiyi tədbirlər başa

düşülür. Ümumiyyətlə, onlar azad bazarda itirə biləcəkləri resursları öz xeyrinə yenidən bölüşdürməklə, sənayenin, eləcə də siyasət obyektini kimi xidmət edən digər sektorların və iqtisadi fəaliyyətlərin inkişafına kömək etmək üçün nəzərdə tutulub.

Ədəbiyyatda sənaye siyasəti metodlarının tərkibinin və tipologiyasının müəyyən edilməsinə dair çoxlu sayda yanaşmalar təqdim olunur. Bir sıra tədqiqatçılar birbaşa və ya dolayısı ilə siyasət məqsədlərinə çatmağa kömək edən dövlətin hər hansı iqtisadi tədbirlərinə istinad edirlər.

Təsnifat metodlarının əsası kimi müəlliflər tez-tez sənaye siyasətinin iki növə bölünməindən istifadə edirlər: ayrı-ayrı sənaye və şirkətlərin seçmə dəstəyinə yönəldilmiş şaquli və biznesin aparılması üçün şəraitin yaxşılaşdırılması, innovasiyaların stimullaşdırılması, peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi və digər bu kimi problemlərin həlli yolu ilə sənayenin və bütövlükdə iqtisadiyyatın inkişafına töhfə vermək üçün üfüqi (3). Müvafiq olaraq, sənaye siyasətinin üsulları 2 qrupa bölünür: ayrı-ayrı sahələr və iqtisadi fəaliyyət növləri üçün məqsədyönlü dəstək tədbirləri, habelə sənayenin və bütün milli iqtisadiyyatın yüksəlişi üçün rahat mühit yaratmaq üçün nəzərdə tutulmuş qeyri-selektiv tədbirlər.

Fikrimizcə, sənaye siyasətinin metodlarını müəyyən edərkən, bu, həmişə mümkün olmasa da, dövlət tərəfindən həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirləri ayırmaq lazımdır.

Görünür, sənaye siyasətini formalaşdırmaq və öyrənmək üçün onun metodlarına əsasən sənayenin, siyasətin obyektləri sırasında olan digər sahələrin və iqtisadi fəaliyyət növlərinin dəstəklənməsi üzrə məqsədyönlü tədbirlər daxil edilməlidir. Bu metodları 4 qrupa bölmək olar:

1) müxtəlif formalarda maliyyə vəsaitlərinin dövlətdən seçilmiş sənaye sahələri üzrə şirkətlərə yenidən bölüşdürülməsindən ibarət olan müəssisələrin birbaşa dövlət maliyyə dəstəyi tədbirləri (güzəştli kreditlər, qrantlar, kapital qoyuluşları, vergi güzəştləri və s.);

2) sənaye məhsullarına tələbin stimullaşdırılması tədbirləri, o cümlədən onun dövlət satınalmaları, istehlak subsidiyaları, xarici alıcılara əlaqəli ixrac kreditlərinin verilməsi, gömrük-tarif tənziqlənməsi tədbirləri;

3) sənaye, enerji və logistika infrastrukturuna, innovativ texnologiyalara, peşəkar kadrlara və digər növ aktiv və resurslara çıxış imkanlarını genişləndirməklə istehsal sektorunda şirkətlər üçün biznes mühitinin yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş tədbirlər;

4) istehsalçıların əməliyyat xərclərini azaltmağa imkan verən sənayenin və sənaye siyasətinin digər obyektlərinin inkişafı üçün institusional mühitin (siyasi, iqtisadi, sosial, tənzimləyici) yaxşılaşdırılması tədbirləri.

Əgər sadalanan üsulları sənaye siyasətinin şaquli və üfüqi bölünməsi kontekstində nəzərdən keçirsək, onda deyə bilərik ki, maliyyə dəstəyi və tələbin stimullaşdırılması tədbirləri şaquli siyasətlə, üçüncü və dördüncü qruplara daxil olan tədbirlər isə üfüqi xarakter daşıyır. Eyni zamanda, ümumi iqtisadi xarakterli tədbirlər, hətta istehsalın inkişafına töhfə versə də, sənaye siyasəti metodlarının sırasına daxil edilməməlidir, fikrimizcə, çünki bu, açıq şəkildə iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin müstəqil istiqaməti kimi onun sərhədlərini müəyyən etməyi çətinləşdirir.

Apardığımız araşdırmalardan belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının müasir inkişaf mərhələsində dövlətin sənaye siyasəti ölkədə iqtisadi artım bazasının yaradılması, inkişafı və keyfiyyətcə yeniləşdirilməsi, milli iqtisadiyyatın globallaşan dünya təsərrüfatına səmərəli formada inteqrasiya olunan rəqabət davamlı strukturunun formalaşdırılması məqsədilə ölkənin resurs potensialının iqtisadiyyatın sahələri arasında və sahələr daxilində bölgüsünə və yenidən bölgüsünə istiqamətlənmiş məqsəduyğun və kompleks tədbirlər sistemi kimi formalaşmalıdır. Azərbaycanda sənaye siyasətini formalaşdırarkən onun məqsədləri aşağıdakılardan ibarət olmalıdır:

- beynəlxalq bazarlarda ölkənin rəqabət qabiliyyətini artıracaq və gücləndirəcək məhsulların ixracına yönəlmiş siyasətin formalaşdırılması;

- sənayenin bütün sahələrinin struktur yenidən qurulması, dərin deformasiyaların müəyyən edilməsi, sənaye müəssisələrinin yenidən qurulması;
- məhsuldarlığı artırmaq və istehsal xərclərini minimuma endirmək üçün əsas olan avtomatlaşdırma və modernləşdirmənin tətbiqinə üstünlük verilməsi;
- dövlət və özəl biznes arasında güclü tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması.

Nəticə

İqtisadiyyatda sənaye siyasətinin müəyyənləşdirilməsinə 3 əsas yanaşma mövcuddur, onu aşağıdakılar hesab edir:

1) ilk növbədə sənaye istehsalı sahəsində müəyyən prioritet sahələrin dəstəklənməsi üçün dövlət tədbirləri;

2) sənayenin və ya bütün milli iqtisadiyyatın yenidən qurulmasını təmin etməyə yönəlmiş siyasət;

3) hakimiyyət orqanlarının iqtisadiyyatın inkişafına və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına töhfə verən hər hansı hərəkətləri. Beləliklə, sənaye siyasətini dövlət iqtisadi siyasətinin digər istiqamətlərdən məqsədi, əhatə dairəsi və alətləri ilə fərqlənən müstəqil istiqaməti kimi müəyyən etməyə imkan verir.

Apardığımız araşdırmalardan belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının müasir inkişaf mərhələsində dövlətin sənaye siyasəti ölkədə iqtisadi artım bazasının yaradılması, inkişafı və keyfiyyətə yeniləşdirilməsi, milli iqtisadiyyatın qloballaşan dünya təsərrüfatına səmərəli formada inteqrasiya olunan rəqabət davamlı strukturunun formalaşdırılması məqsədilə ölkənin resurs potensialının iqtisadiyyatın sahələri arasında və sahələr daxilində bölgüsünə və yenidən bölgüsünə istiqamətlənmiş məqsədəuyğun və kompleks tədbirlər sistemi kimi formalaşmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Акбердина В.В. Трансформация промышленного комплекса России в условиях цифровизации экономики // Известия Уральского государственного экономического университета. 2018, №3, с. 82-99.
2. Идрисов, Г. И. Промышленная политика России в современных условиях. М.: Изд-во Ин-та Гайдара, 2016, 160 с.
3. Вишневский В.П., Дементьев В.В. Теоретические основания промышленной политики для эмерджентной экономики // Terra Economicus. 2012, №1, с. 27-45.
4. Kim S., Dobbin F. Industrial policy. The Palgrave Encyclopedia of Strategic Management. London: Palgrave Macmillan, 2016, 1-5 p.
5. Chang H.-J. Industrial policy in East Asia – lessons for Europe // European Investment Bank. EIB Papers. 2006, №2, p.106-133.
6. Foreman-Peck J. Industrial policy in Europe in the 20th century // European Investment Bank. EIB Papers. 2006, №1, p. 36-62.
7. Warwick K. Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends // OECD Science, Technology and Industry Policy Papers. 2013, №2, p. 57.

Резюме

Расул Гашимов

Анализ современных теоретических подходов к определению промышленной политики

Статья посвящена анализу современных теоретических подходов к определению промышленной политики. Перед экономическим развитием нашей страны, адаптирующейся к условиям

открытой рыночной экономики, а также стремительно развивающейся мировой экономики, в настоящее время стоит задача производства качественной продукции в соответствии с международными стандартами и выхода на мировые рынки конкурентоспособной продукции, обеспечения более полного удовлетворения меняющихся потребностей потребителей, создания конкурентного национального рынка, повышение эффективных внешнеэкономических связей и многое другое. Из опыта развитых стран известно, что высокий уровень выполнения таких стратегически важных задач на уровне национальной экономики напрямую зависит, среди прочего, от промышленной политики. Для этого в стране должна быть разработана совершенная промышленная политика и осуществлены структурные изменения. Для этого должна быть разработана и реализована отраслевая политика.

Под промышленной политикой понимается целенаправленная и комплексная система мер, направленных на распределение и перераспределение ресурсного потенциала страны между отраслями экономики и внутри отраслей с целью создания, развития и качественного обновления базы экономического роста в стране, формирования конкурентоспособной структуры экономики страны, эффективно интегрированной в мировое хозяйство.

Основной целью исследования является выяснение характерных особенностей промышленной политики путем изучения теоретических подходов различных ученых к понятию промышленная политика на основе изучения соответствующей экономической литературы. В статье исследуется сущность промышленной политики, а также ее цели, объекты, субъекты и средства с использованием подходов различных зарубежных ученых к этим вопросам.

Наряду со всем упомянутым, в статье были интерпретированы резкие различия между промышленной политикой и основными направлениями экономической политики страны (например, аграрная политика, инвестиционная политика, структурная политика, фискальная политика и др.) в целом.

Ключевые слова: *промышленность, промышленная политика, промышленное производство, отрасли промышленности, структурная политика, конкурентоспособность*

Summary

Rasul Gashimov

Analysis of Modern Theoretical Approaches to the Definition of Industrial Policy

The article is devoted to the analysis of modern theoretical approaches to the definition of industrial policy. The economic development of our country, which is adapting to the conditions of an open market economy, as well as the rapidly developing world economy, is currently facing the task of producing quality products in accordance with international standards and entering the world markets with competitive products, ensuring better satisfaction of the changing needs of consumers, creating competitive national market, increasing effective foreign economic relations and much more. From the experience of developed countries, it is known that the high level of implementation of such strategically important tasks at the level of the national economy directly depends, among other things, on industrial policy. To do this, the country must develop a perfect industrial policy and implement structural changes. To this end, a sectoral policy should be developed and implemented.

Industrial policy is understood as a purposeful and comprehensive system of measures aimed at the distribution and redistribution of the country's resource potential between sectors of the economy and within sectors in order to create, develop and qualitatively update the base for economic growth in the country, to form a competitive structure of the country's economy, effectively integrated into the world economy.

The main purpose of the study is to elucidate the characteristic features of industrial policy by studying the theoretical approaches of various scientists to the concept of industrial policy based on the study of relevant economic literature. The article explores the essence of industrial policy, as well as its goals, objects, subjects and means using the approaches of various foreign scientists to these issues.

Along with all the above, the article interpreted the sharp differences between industrial policy and the main directions of the country's economic policy (eg agricultural policy, investment policy, structural policy, fiscal policy, etc.) in general.

Keywords: *industry, industrial policy, industrial production, industries, structural policy, competitiveness*

Şöbə redaktoru i.ü.f.d., dos. Ələsgərova Flora Qəməndər qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.